

Identitat personal: John Locke i els arguments a favor del criteri psicològic

JOSEP MACIÀ

Universitat de Barcelona

Departament de Lògica, Història i Filosofia de la Ciència
Montalegre, 6
08001 Barcelona
josep.macia@ub.edu

Article rebut el 19 de juliol de 2014 i acceptat l'1 d'octubre de 2014

Resum: Aquest treball tracta sobre la identitat personal. És a dir, aquest treball tracta la qüestió de què és el que determina que una mateixa persona segueixi existint al llarg del temps malgrat tots els canvis que es puguin produir en les seves propietats (qui fa 80 anys era un nena petita ara és una àvia, però la nena i l'àvia són la mateixa persona). Preguntar-nos per aquesta qüestió és una forma de mirar d'aportar llum a la qüestió més general: *què és una persona?* La identitat personal va lligada a la responsabilitat moral i a les expectatives davant el que ha de passar. Veurem que hi ha dos criteris bàsics contraposats que intenten explicar en què consisteix la identitat personal: el *criteri psicològic* i el *criteri corporal*. Presentarem alguns dels arguments principals que s'han donat a favor del criteri psicològic, i explicarem com el partidari del criteri corporal pot respondre a aquests arguments i tornar-los, de fet, en arguments contra el criteri psicològic. Tot contraposant aquestes dues *perspectives*, aquest treball busca oferir elements que ajudin el lector a formar-se la seva pròpia opinió davant la qüestió de la identitat personal.

Paraules clau: identitat personal, persona, metafísica, criteri psicològic, criteri corporal, John Locke.

Personal identity: John Locke and the arguments in favour of the psychological criterion

Abstract: This essay is about personal identity. That is, this essay concerns itself with the question of what makes it the case that one and the same person might continue to exist through time in spite of all the changes in the properties that she has (someone who 80 years ago was a child is now an old lady; even so, the child and the old lady are the same person). Examining this question is a way of trying to shed some light into the more general question: *what is a person?* Personal identity is linked to moral responsibility and also to the expectations that one has about what will happen to oneself in the future. We will see that there are two opposing criteria that both try to explain what determines personal identity: the psychological criterion and the body criterion. We will present some of the main arguments that have been offered to support the psychological criterion, and we will see how a proponent of the body criterion might reply to them and actually use them as arguments *against* the very psychological criterion. By contrasting these two *perspectives*, this essay seeks to provide the reader with tools that will help him or her to develop her own personal opinion regarding the issue of personal identity.

Key words: personal identity, person, metaphysics, psychological criterion, body criterion, John Locke.

1/ Introducció

En aquest treball ens ocuparem d'una qüestió de metafísica. Ens preocuparem per quina és la naturalesa de les persones i, més concretament, per la qüestió de la identitat personal. Això és, ens plantejarem la següent pregunta: Si X i Y són persones, què és el que fa que $X=Y$? Consultant una biografia de Paul McCartney, el baixista dels Beatles i autor o coautor junt amb John Lennon de moltes cançons extraordinàries, veig moltes fotos d'ell. Una d'aquestes fotos mostra un nen petit amb ulls grossos i posat innocent; en una altra es veu un adolescent esprimatxat amb un posat rebel i pentinat amb un tupè alt; una altra mostra un jove d'uns 20 anys amb el mític pentinat Beatle; una altra el mostra amb uns 30 anys, una mica grassonet i portant barba; una foto més recent mostra un avi de més de setanta anys amb tot d'arrugues que emmarquen un somriure confiat. Totes aquestes fotos són fotos, però, de la mateixa persona, Paul McCartney. Què és el que fa que aquell nen d'ulls grossos, i aquest avi amb el somriure confiat siguin la mateixa persona?

Abans de seguir cal que deixem ben clara una distinció fonamental en metafísica. Es tracta d'una distinció que, un cop es fa, és molt clara, però que, si no es fa, pot portar a confusions i errors greus. Es tracta de la distinció entre dos sentits d'*igual* (o de *ser el mateix*, o de *ser diferent*).

Quan dic que jo i el meu veí tenim el mateix cotxe, normalment el que vull dir és que tenim un cotxe de la mateixa marca i model, p.ex., que tots dos tenim un Opel Zafira. Ara bé, entre jo i el meu veí tenim *dos* cotxes. Cadascú té el seu. Direm que el meu cotxe i el del meu veí són *qualitativament iguals* (la mateixa marca i model), però són *numèricament diferents* (entre els dos tenim dos cotxes). Si jo i el meu veí tinguéssim numèricament el mateix cotxe voldria dir que entre els dos tenim un únic cotxe, que potser ens vam comprar a mitges (i jo l'uso de dilluns a dimecres, ell de dijous a dissabte, i el diumenge ens sortegem a qui li toca). De forma semblant, normalment quan li dic a algú: «portes *la mateixa* samarreta que jo», estem usant el sentit qualitatiu de *mateixa*: entre ell i jo tenim *dues* samarretes, tot i que dues samarretes que tenen les mateixes propietats (de fet no tenen totes les propietats en comú, només totes les propietats dins d'un subgrup de propietats rellevants: com ara tenir la mateixa forma, el mateix dibuix o disseny i els mateixos colors). Novament, qualitativament aquesta persona i jo tenim la mateixa samarreta, però numèricament tenim dues samarretes diferents. Quan fem metafísica i, en general, quan fem filosofia, el sentit d'*igual* (o de *mateix* o de *diferent*) que ens interessa és el sentit numèric. És el sentit que ens permet comptar coses. Paul McCartney nen de 7 anys i Paul McCartney avi de 72 anys són *numèricament* la mateixa persona, tot i que les propietats que tenia aquell nen —p.ex., tenir una cara sense arrugues i no haver tocat mai un baix—no són les mateixes que les que té l'avi. Per tant, a partir d'ara

quan usem «igual» (o les altres paraules relacionades: «diferent», «mateix») s'ha d'entendre que estem parlant d'*igual en el sentit numèric*, encara que no ho diguem explícitament.

Doncs bé, en aquest treball ens preocuparem per què és el que fa que una persona *X* i una persona *Y* siguin la mateixa persona (en sentit numèric). Per exemple, què és el que fa que Paul McCartney nen de 7 anys i Paul McCartney home de 72 anys siguin la mateixa persona.

Hi ha dos tipus de respostes principals davant d'aquesta pregunta. Una resposta es basa en el que anomenarem el *Criteri psicològic d'identitat personal*, l'altra es basa en el que anomenarem el *Criteri corporal d'identitat personal*. En la resta d'aquest treball veurem en què consisteixen aquests dos criteris (secció 2), explicarem l'argument bàsic a favor del criteri psicològic que va oferir el filòsof anglès John Locke (1632-1704) (secció 3), presentarem també altres arguments relacionats més recents que reforcen l'argument principal de Locke (secció 4), veurem com els partidaris del criteri corporal, que s'oposa al criteri psicològic, poden intentar respondre i objectar a aquests arguments (secció 5), i acabarem indicant molt breument com el partidari del criteri psicològic podria mirar de replicar a aquestes objeccions (secció 6). Contraposarem així dues *perspectives* sobre la identitat personal, tot esperant que la nostra discussió doni elements per ajudar al lector/a a formar-se la seva pròpia opinió sobre la qüestió¹.

2/ John Locke i el criteri psicològic

El capítol XXVII del llibre II de l'*Assaig sobre l'enteniment humà* de John Locke es titula «Sobre la identitat i la diversitat»². En aquest capítol Locke es pregunta sobre la identitat de diferents tipus d'entitats, centrant-se fonamentalment en la qüestió de la identitat personal. Ens fixarem en els criteris d'identitat que Locke ofereix per a tres tipus d'entitats.

En primer lloc, per al cas dels *trossos de matèria* (o *masses, agrupacions o pilots de matèria*), Locke ens diu que: «si dos o més àtoms s'ajunten en una mateixa massa [...] mentre existeixin units, la massa, com que estarà feta dels mateixos àtoms, ha de ser la mateixa massa, [...] encara que les parts estiguin amuntegades de diferents maneres. Però si es sostrau un d'aquests àtoms, o se

1. Potser val la pena observar el següent: quan en aquest treball parlem d'identitat personal ens preocupem per una *relació*. Una relació requereix dos termes que es relacionen. (Una propietat monàdica, com per exemple *ser ros* o *ser alt*, en requereix només un). La identitat és una relació que es dona entre un objecte i aquell mateix objecte. Per tant, en aquest treball no ens ocuparem dels usos de la paraula «identitat» en frases com «Van suplantar la identitat de la consellera Tura» o «Desconec la identitat de l'autor de l'incendi». Sinó en frases com ara «Aquest home és idèntic a (o és el mateix que) l'home que vam veure ahir a la platja».
2. Aquest capítol va aparèixer per primer cop en la segona edició de l'*Assaig*, publicada el 1694. La primera edició de l'*Assaig* és del 1690.

n'afegeix un o més, aleshores ja no és la mateixa massa»³. És a dir, sembla que podríem formular el criteri d'identitat per trossos de matèria que ens ofereix Locke de la següent manera⁴:

(i) Si X i Y són dos trossos de matèria, $X=Y$ si i sols si la matèria d' X és la mateixa que la matèria d' Y (això és, si i sols si X i Y tenen exactament les mateixes partícules)⁵.

L'interès d'aquest criteri d'identitat per a trossos de matèria rau en el seu contrast amb un altre criteri d'identitat, el criteri d'identitat per al cas de plantes i animals. Fixem-nos que una planta segueix essent la mateixa (numèricament la mateixa) encara que creixi i incorpori, per tant, nova matèria. Això no passava amb un tros de matèria, que si incorpora partícules noves ja no és el mateix tros de matèria. Per al cas de les plantes, Locke ens diu: «Essent doncs una planta allò que té certa organització de les seves diferents parts en un tot coherent, on aquestes diferents parts prenen part de la mateixa vida; i continua essent la mateixa planta mentre prengui part de la mateixa vida, encara que aquesta vida es comuniqui a noves partícules de matèria, mentre aquestes noves partícules estiguin unides de forma vital a la mateixa planta viva i continuïn, així, una organització que s'escau a aquell tipus de planta» (Secció §4). Per al cas dels animals Locke diu coses similars. I també ho diu per al cas de cossos humans⁶. Això ens permet atribuir a Locke el següent criteri:

(ii) Si X i Y són vegetals, animals o *homes* (cossos humans vius), $X=Y$ si i sols si X «pren part de la mateixa vida corporal que Y ».

De fet, el que Locke diu per plantes, animals i cossos humans, també valdria per molts altres objectes. Per exemple, a un cotxe li podem canviar una roda (és a dir, part de la matèria que el constitueix) i segueix essent el mateix cotxe (numèricament), o li podem canviar el radiador, o els miralls, etc., i seguirà essent, (numèricament) el mateix cotxe. Fixem-nos, però, que

3. John Locke, *Assaig sobre l'enteniment humà*. Llibre II, Capítol XXVII, §3. Totes les cites de Locke en aquest treball són d'aquest mateix capítol de l'Assaig. Les citarem indicant només el número de la secció. Les traduccions són de l'autor.
4. En la formulació dels principis (i)-(iv) m'he beneficiat de la presentació que en va fer Judith Jarvis Thomson en les seves classes al MIT l'any 1994.
5. Entenem una expressió del tipus «p si i sols si q» com expressant alhora dos condicionals: si p aleshores q, i si q aleshores p.
6. Cal remarcar que Locke, en aquest capítol XXVII de l'Assaig, usa la paraula «home» en el sentit de cos humà viu. No l'usa pas, doncs, com a sinònim de «persona». És important tenir això en compte quan es llegeix aquest capítol perquè altrament el que diu Locke pot semblar confús. Per altra banda, i per complicar una mica la feina al lector, Locke no és sempre del tot consistent en el seu ús d'«home».

si canviem de cop *totes* o la majoria de parts principals del cotxe, aleshores ja no és el mateix cotxe; cal que hi hagi una continuïtat tant en el material del qual està fet el cotxe, com en la seva organització. En qualsevol cas, però, i en resum: en el cas de plantes, animals, cossos humans, i també d'altres objectes com ara cotxes o rellotges, i a diferència del que passava en el cas d'una massa de matèria, l'entitat en qüestió pot variar en part la seva composició i tot i així seguir havent-hi (numèricament) la mateixa entitat, mentre hi hagi una mateixa organització o estructura de la matèria que constitueix aquella entitat.

Finalment, pel cas de les persones, podem atribuir a Locke el següent criteri:

(iii) Si X i Y són persones, $X=Y$ si i sols si X és *psicològicament continu* amb Y

Què vol dir que X sigui *psicològicament continu* amb Y ? Locke entén la continuïtat psicològica en termes de continuïtat de consciència. Ens diu, per exemple que una persona és «un ésser que pensa i és intel·ligent, que té capacitat de raonar i reflexionar, i que es pot considerar ell mateix com a ell mateix, la mateixa cosa que pensa, en diferents moments i llocs; i pot fer això gràcies a aquella consciència que és inseparable del pensar...» (Secció § 9). Per tant, X és psicològicament continu amb Y si hi ha continuïtat del flux de consciència. Per altra banda, Locke sembla vincular aquesta continuïtat de consciència a la memòria. Ens diu: «Atès que la consciència sempre acompanya el pensar, i és allò que fa que cadascú sigui allò que ell anomena un mateix, i per tant el distingeix de totes les altres coses que pensen: la identitat personal consisteix sols en això: en la identitat d'ésser racional; i tant enllà com aquesta consciència es pugui estendre envers accions o pensaments passats, fins allà arriba la identitat de la persona» (Secció § 9).

Més enllà de l'èmfasi que Locke va posar en la memòria per tal que hi hagi identitat personal, podríem caracteritzar la continuïtat personal de forma més àmplia de la següent manera: X és psicològicament continu amb Y si i sols si entre X i Y hi ha continuïtat de creences, records, desigs, emocions, preferències, temors, dèries, trets del caràcter, i altres trets psicològics.

Alguns comentaris sobre què involucra la *continuïtat psicològica*:

Cadascú de nosaltres és psicològicament continu amb ell mateix quan tenia 6 anys. Que hi hagi continuïtat psicològica entre X i Y no vol dir que X i Y comparteixin totes les creences, desigs, records, etc., ni tan sols que tinguin la major part de creences, desigs, records, etc., en comú. Jo certament no tinc les mateixes creences que aquell nen que fa molts anys anava a classe de primer de primària, ni els meus records són els mateixos: per una banda, jo ara ja no recordo algunes de les coses que aquell nen recordava (p.ex. al costat de qui s'havia assegut el primer dia de classe de primer, etc.) i, per altra, jo ara tinc moltíssims records que aquell nen no tenia —records

del que m'ha passat al llarg de la vida després dels 6 anys. Tampoc no tinc jo ara els mateixos desitjos que tenia aquell nen, ni tampoc coincideix el nostre caràcter (tot i que aquí segur que hi ha alguns trets en comú). La continuïtat psicològica, tal com dèiem, no requereix identitat de tots aquests trets psicològics. Sinó que en requereix *continuïtat*. El que cal és que l'estat psicològic de, p.ex., X hagi sorgit del d' Y de forma progressiva. Considerem, per exemple, la següent sèrie:

$$X_0 \ X_1 \ X_2 \ X_3 \ X_4 \ \dots \ X_{n-1} \ X_n$$

Podem pensar que X_0 és Paul McCartney quan tenia 6 anys, X_1 és McCartney quan tenia 6 anys i un dia, X_2 és McCartney quan tenia 6 anys i 2 dies, etc., fins que arribem a X_{n-1} que és McCartney quan té 70 anys menys un dia, i X_n que és McCartney quan té 70 anys. Tot i que X_0 i X_n (és a dir el nen de 6 anys, i l'home de 70) no comparteixen gairebé cap tret psicològic, X_0 i X_n sí són psicològicament continus, perquè X_0 comparteix la majoria de característiques psicològiques amb X_1 , i X_1 comparteix la majoria de característiques psicològiques amb X_2 , i X_2 comparteix la majoria de característiques psicològiques amb X_3 , etc.

Una forma de mirar de fer més precís què vol dir que hi hagi continuïtat psicològica podria ser aquesta (que es basa en introduir primer la noció de *ser psicològicament continu de forma directa*):

X és *psicològicament continu de forma directa* amb Y si i sols si X i Y comparteixen gairebé totes les creences, desitjos, emocions, trets de caràcter i altres propietats psicològiques, i el fet que Y tingui aquestes propietats resulta (de la forma apropiada) del fet que X les té.

X és *psicològicament continu* amb Y si i sols si X és psicològicament continu de forma directa amb Y o si hi ha un Z tal que X és psicològicament continu de forma directa amb Z i Z és psicològicament continu amb Y .

Aquesta mena de definició s'anomena una *definició recursiva* i, tot i que aparentment semblaria que involucraria circularitat (el terme que definim, «psicològicament continu», apareix en una de les clàusules que el defineix), de fet no ho fa⁷.

Al criteri d'identitat personal que hem enunciat a (iii) s'hi contraposa un altre criteri, l'anomenat *criteri corporal*. Enunciem-los tots dos:

Criteri psicològic d'identitat personal

(iii) Si X i Y són persones, $X=Y$ si i sols si X és psicològicament continu amb Y

Criteri corporal d'identitat personal

(iv) Si X i Y són persones, $X=Y$ si i sols si el cos d' X = el cos d' Y

El criteri corporal ens diu, doncs, que la continuïtat de cos és el que determina la identitat personal.

7. Per tal de familiaritzar-se una mica més amb aquest tipus de definició recursiva es pot fer ara la qüestió per a reflexionar número 1.

Algú podria creure que el criteri corporal té la següent dificultat: quan una persona mor, és raonable pensar que aquella persona ja no existeix, però que el seu cos sí que encara existeix. Per tant, una persona no pot ser idèntica al seu cos. Això, però, realment no és una dificultat per al criteri corporal. Fixem-nos que el criteri corporal d'identitat personal ens diu quan *X* i *Y* són idèntics *sota el supòsit que X i Y són persones*. Per tant, si un cos mort no és una persona, el criteri corporal no ens diu res sobre aquest cos mort; en particular, no ens diu que aquest cos hagi de ser idèntic a la persona que tenia aquest cos. De fet, qui vulgui defensar que una persona no és altra cosa que el seu cos, el que sembla que hauria de defensar és que una persona és un cos humà viu (i no simplement un cos humà).

Un parell d'observacions per acabar aquesta secció:

Un criteri d'identitat personal no té per què oferir directament una resposta a la pregunta «Què és una persona?», però establir quin és el criteri correcte d'identitat personal contribueix a delimitar la resposta a aquesta pregunta.

La identitat personal va lligada a la responsabilitat moral. És perquè sóc jo qui va fer determinada acció en el passat que ara em poden lloar o blasmar a mi per aquella acció. És perquè sóc jo qui va fer l'acció que és apropiat per part meua sentir satisfacció o remordiment per aquella acció. Si l'acció l'hagués fet una altra persona, encara que fos una persona que s'assemblés molt a mi, no tindria sentit que em felicitessin o em censuressin a mi per aquella acció, ni que em premiessin o em castiguessin. Per altra banda, la identitat personal també va lligada a les expectatives sobre el que passarà. Si aquesta tarda he d'anar al dentista i m'han de fer un procediment que sé que és dolorós, estaré neguitós davant l'expectativa del que em passarà, davant l'expectativa de com serà per mi estar assegut a la cadira del dentista mentre em fan les manipulacions corresponents; si a qui li haguessin de fer aquest procediment fos una altra persona, a mi em podria saber greu per ell, però no tindria sentit que tingués aquesta expectativa que anticipa allò que hom espera que li passi.

3/ El cas del príncep i el sabater

Explicarem ara el que és l'argument principal que Locke ofereix a favor del criteri psicològic d'identitat personal. Es basa en l'experiment mental següent: suposem que en un regne hi ha un príncep que viu en el seu luxós palau, i un humil sabater que viu en una petita cabana. Un bon dia o, més aviat, una bona nit, tant el príncep com el sabater van a dormir. Durant la nit passa alguna cosa⁸ que fa que l'endemà al matí la persona que es lleva al

8. Locke parla d'un canvi d'ànimes. L'argument no depèn, però, de quin és exactament el mecanisme que fa que les persones que es lleven al palau i a la cabana es comportin com ho fan.

confortable llit del palau, i que té l'aparença física que tenia el príncep, digui amb angouxa coses com ara: «On sóc? Què és aquesta cosa tan tova on em trobo? Què són aquestes teles tan luxoses? On són les botes que vaig estar arreglant ahir a la nit i que avui he de lliurar? Recordo com ahir la meua estimada esposa Hermínia i jo vam menjar un rosegó de pa i una poma per sopar. On són els claus i el martellet que després de sopar vaig deixar a costat del llit per trobar-los quan em llevés? Jo no hauria de ser aquí! Si algú em descobreix em castigaran». Per altra banda, la persona que es lleva al jaç que hi ha a terra de la cabana, i que té l'aparença física que tenia el sabater, diu amb irritació coses com ara: «Què és això?! Què hi faig aquí?! On és el meu llit, on són els meus coixins de ploma d'ànec? Què és aquest lloc tan repugnantment brut i fred? Que vinguin immediatament els meus criats! Recordo com ahir vaig anar de cacera pels meus boscos, i després per sopar vam menjar les perdus i el cérvol que vam caçar. On és la meua esposa, la princesa Clotilde? Qui m'hagi portat aquí ho pagarà car! Que vinguin immediatament els meus soldats!». Si passés això, qui diríem que s'ha llevat en el llit del palau? Sembla clar que diríem que és el sabater. I qui diríem que és la persona que s'ha llevat en el terra de la cabana? Sembla clar que diríem que és el príncep.

Si això és així, aquest experiment mental ens mostra que, d'acord amb el nostre concepte de persona, el que fa que hi hagi la mateixa persona és que hi hagi continuïtat de vida mental i no pas que hi hagi continuïtat de cos. És a dir, aquest cas justificaria pensar que el criteri psicològic d'identitat personal és el correcte.

Per raons d'espai no exposarem ni discutirem aquí altres arguments o consideracions que Locke dóna a favor del criteri psicològic d'identitat personal⁹. Però sí veurem dos altres arguments més moderns emparentats amb l'argument del príncep i el sabater que semblarien reforçar l'argumentació de Locke a favor del criteri psicològic.

4/ Teletransport i cirurgia: més arguments a favor del criteri psicològic

Considerem que en algun moment en el futur hi ha dos mètodes per viatjar al planeta Mart¹⁰. Un és el mètode estàndard que consisteix en viatjar durant dos mesos en una nau espacial. Aquest és un mètode car i força incòmode (cal esmerçar-hi dos mesos, durant els quals s'ha d'estar sense gravetat, etc.). Per altra banda hi ha un altre mètode nou: viatjar-hi amb teletransportador. La forma en què funciona el teletransportador és la següent: hi ha

9. També per raons d'espai no entrarem ara a descriure o discutir els interessants arguments que Locke dóna en contra que una persona es pugui identificar amb una ànima. Vegeu sobre això la qüestió per a reflexionar número 2.
10. Aquest cas es troba descrit (de forma lleugerament diferent) a Parfit (1984). En la part III del llibre de Parfit s'hi poden trobar també el tipus de reflexions que a propòsit d'aquest cas farem en aquesta secció i en la següent.

un una cabina a la Terra on entra la persona que vol viatjar a Mart; l'aparell fa un escàner total de la persona que determina en detall la seva composició, molècula a molècula i àtom a àtom; l'aparell envia de forma instantània aquesta informació a Mart on hi ha una altra cabina similar; es desintegra el cos que hi ha a la cabina de la Terra i, en el mateix instant, a la cabina de Mart es construeix un cos que és molècula a molècula i àtom a àtom com el cos de la persona que ha entrat en la cabina de la Terra. Suposem que el futbolista Leo Messi decideix viatjar a Mart usant aquest mètode. Suposem també que tenim una pantalla gran on podem veure el lloc on hi ha la terminal del teletransportador a Mart. Messi entra a la cabina de la Terra, l'aparell l'escaneja, i al cap d'uns segons veiem com desapareix el cos de Messi de la cabina de la Terra, i veiem, per la pantalla, com en el mateix moment apareix en la cabina de la terminal del teletransportador a Mart algú que té, òbviament, la mateixa aparença que Messi (recordem que el cos que es forma a Mart es correspon molècula a molècula i àtom a àtom amb el cos de Messi quan ha entrat al teletransportador de la Terra). Suposem que la persona que surt de la cabina a Mart i que veiem per la pantalla ens saluda i diu: «Això és fantàstic! Ja sóc a Mart! Quina forma més ràpida de viatjar! Li ho recomanaré al meu amic Piqué. Recordo que ahir després de l'entrenament em va dir que li agradaria anar algun dia Mart». Podem suposar que després afegeix «ara recordo que he deixat els llums del meu cotxe connectats i m'he endut les claus! Puc tornar per apagar-los?». La terminal del teletransportador de Mart pot funcionar de forma inversa, de forma que entra en la cabina del transportador a Mart, i en el moment que veiem per la pantalla que desapareix dins la cabina de Mart, apareix un cos en la cabina de la Terra; diu «ja sóc aquí! Ara vaig a apagar els llums del meu cotxe». Els apaga, torna i diu «vull tornar a marxar cap a Mart; que bé que s'hi estava i que bonic i feréstec que era el paisatge!; recordo quan de nen la meva mare, la Cèlia, em parlava sobre Mart, el planeta vermell». I podríem seguir afegint detalls a la història.

Sembla clar que hauríem de descriure aquesta situació com una situació en la qual Leo Messi ha viatjat a Mart i ha tornat a la Terra a apagar els llums del cotxe i ara està a punt de tornar a marxar. Per altra banda, és clar que el material (les molècules i àtoms) del qual estava feta la persona que ha entrat al teletransportador a la Terra no és el material del qual està feta la persona que ha arribat a Mart. Recordem que la terminal del teletransportador a Mart rep la informació de l'escàner i, *amb els materials que té allà*, fa que es generi el cos de la persona que veiem aparèixer per la pantalla. Per tant, tindríem que Messi hauria viatjat a Mart, és a dir, la persona que entra a la màquina a la Terra és (numèricament) idèntica a la persona que surt de la màquina a Mart, tot i que el cos de Mart no és (numèricament) el mateix. Per tant, la continuïtat de la persona no va lligada a la continuïtat del seu cos, sinó a la continuïtat de records, creences, desitjos, etc. I això sembla que

mostraria, doncs, de nou, que el criteri corporal d'identitat personal no és correcte; i que el criteri psicològic sí que ho és.

Considerem encara un altre tipus de cas i d'argument. Aquest ens el proporciona el filòsof anglès Bernard Williams (1929-2003)¹¹. Cal advertir, però, que Williams proporciona aquest argument que aparentment dona suport al criteri psicològic, per després tornar-lo *en contra* del propi criteri psicològic. Però d'això ja en parlarem a la propera secció. Considerem ara el següent cas.

Suposem que un cert grup de neurocirurgians és capaç de fer manipulacions molt sofisticades en el cervell. En particular, poden fer una intervenció simultània en el cervell de dos pacients, anomenem-los *A* i *B*, de forma que canvien les connexions entre les neurones en el cervell d'*A* per tal que passin a ser com les connexions entre neurones que hi havia en el cervell de *B* abans de l'operació, i al mateix temps manipulen les connexions entre les neurones en el cervell de *B* de forma que passin a ser com les connexions entre neurones en el cervell d'*A* abans de l'operació. Per no prejudicar res, anomenem «persona-del-cos-*A*» a la persona que després de l'operació té el cos que tenia *A*, i «persona-del-cos-*B*» a la persona que després de l'operació té el cos que tenia *B*.

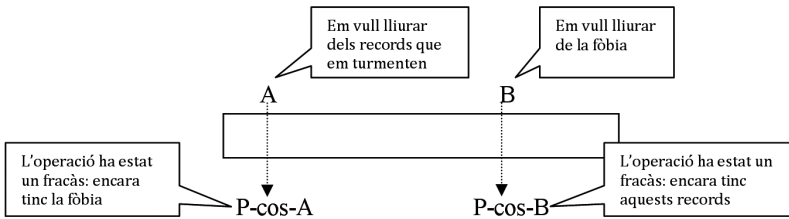
Suposem, a més, que el que porta a *A* i a *B* a decidir-se a sotmetre's a aquesta operació és, en cada cas, el següent: *A* té uns records terribles que el turmenten. Va passar alguna cosa horrible en el passat que voldria oblidar, però no pot, i això no el deixa viure. Diu que faria qualsevol cosa per desfer-se d'aquests records; per això quan li diuen que aquests cirurgians poden manipular les neurones del seu cervell i fer desaparèixer els records, de seguida s'hi avé. En el cas de *B* el que li passa és que té una fòbia desorbitada vers les mosques; no és sols que quan veu una mosca té espasmes i un patiment terrible, sinó que el simple fet de pensar que hi pot haver una mosca l'angoixa profundament (i com que sempre hi ha la possibilitat que aparegui una mosca, *B* viu una vida miserable de constant patiment). Per això, quan li diuen que els cirurgians poden manipular les seves neurones d'una forma que farà desaparèixer la fòbia s'hi avé immediatament.

Suposem, doncs, que els cirurgians duen a terme l'operació doble que hem descrit abans. Què hem d'esperar que diguin la persona-del-cos-*A* i la persona-del-cos-*B* quan es despertin? Atès que sembla clar que els records, les creences i altres trets cognitius d'una persona queden determinats per les propietats de les seves neurones i, en particular, per com estan connectades, seria d'esperar que la persona-del-cos-*A* digués coses com ara: «Aquesta ope-

11. En el seu article «The Self and the Future» («El jo i el futur»). El que presentem és una adaptació d'un dels casos que discuteix Williams. No entrem aquí a comentar el cas principal en el qual se centra l'article de Williams, que és una mica més complex que el que presentarem aquí.

ració ha estat un fracàs. La vaig voler fer per deslliurar-me d'aquesta terrible fòbia a les mosques, però encara la tinc. Déu meu! Només pensar que hi pot haver una mosca em fa tremolar!». I què és d'esperar que digui la persona-del-cos-*B*? Doncs quelcom com ara: «L'operació ha estat un fracàs. Vaig triar fer-la per poder-me deslliurar dels records que em turmentaven, però els records no han desaparegut; ho segueixo recordant amb tot detall».

Podem representar esquemàticament la situació així:

Si fos això el que diuen les dues persones que s'han despertat de l'operació, qui diríem que és la persona-del-cos-*A*? Sembla clar que hem de dir que és idèntica a *B*, ja que la persona-del-cos-*A* diu que l'operació ha estat un fracàs perquè no ha pogut lliurar-se de la fòbia i era *B* qui havia decidit que volia fer-se l'operació per lliurar-se de la fòbia. De forma similar, sembla que hem de concloure que la persona-del-cos-*B* és *A*.

Per altra banda, és clar que la persona-del-cos-*A* té numèricament el mateix cos que tenia *A* abans de l'operació: té els mateixos òrgans, la mateixa aparença, etc., l'únic canvi és en les connexions entre les neurones; similarment, la persona-del-cos-*B* té numèricament el mateix cos que tenia *B* abans de l'operació.

Tenim, doncs, que *A* és idèntic a la persona-del-cos-*B*, tot i que el cos d'*A* abans de l'operació no és el mateix que el cos de la persona-del-cos-*B*. (Similarment per *B* i la persona-del-cos-*A*). Per tant, de nou tenim un cas que ens mostraria que la identitat personal depèn del fet que hi hagi continuïtat psicològica i no pas del fet que hi hagi identitat de cos. Això mostraria, un cop més, doncs, que el criteri psicològic d'identitat personal és correcte, i que el criteri corporal és erroni.

En la següent secció, però, l'argumentació que hem presentat fins ara farà un gir.

5/ Els arguments a favor del criteri psicològic se li tornen en contra

Tornem a considerar el cas del viatge a Mart. Suposem que Messi entra un cop més a la cabina de la Terra, el teletransportador l'escaneja, envia de forma instantània la informació a Mart, i allà, de forma instantània, es crea

un cos que és molècula a molècula i àtom a àtom com el cos que hi havia a la cabina de la Terra. Per tant, un cop més tindríem que Messi ha viatjat a Mart. Però, espera! Hi ha hagut un error a la cabina de la Terra: ha fallat el mecanisme que havia de destruir el cos, i encara hi ha la persona a dins de la cabina. De forma que ara hi ha una persona amb l'aparença de Messi a Mart (el podem veure per la pantalla!), però hi ha encara també la persona que ha entrat a la cabina a la Terra. Què hem de dir sobre aquesta situació?

Per a no prejudicar res, anomenem X a la persona que ha entrat a la màquina a la Terra, Y a la persona que surt de la màquina a Mart, i Z a la persona que surt de la màquina a la Terra. Segons el criteri psicològic d'identitat personal, i tal com havíem comentat a la secció 4, tindríem que $X=Y$ (atès que X i Y són psicològicament continus). Per altra banda tenim que $X=Z$, atès que, clarament, la persona que entra a la cabina de la Terra i la persona que al cap d'un moment diu «no ha funcionat; encara sóc aquí a la Terra» i surt de la cabina és òbviament la mateixa. Finalment, també és clar que $Y \neq Z$, atès que la persona que surt de la cabina a la Terra, i que està a la Terra, no és, òbviament, numèricament la mateixa que ara està a Mart; clarament hi ha dos cossos (numèricament) diferents, i dues persones, dos fluxos de pensament diferents, cadascuna de les dues persones està veient i experimentant coses diferents; a més, estan en llocs diferents i per tant, no tindria cap sentit dir que són la mateixa persona. Fixem-nos, però, quina és la situació a la qual hem arribat:

1. $X = Y$ (segons el criteri psicològic, i atès que Y és psicològicament continu amb X)
2. $X = Z$ (obvi)
3. $Y \neq Z$ (obvi)

Però això és una contradicció. No podem acceptar alhora 1, 2 i 3. No pot ser que X sigui idèntic tant a Y com a Z , però que Y i Z no siguin idèntics. Atès que 2 i 3 són obvis, aquesta contradicció ha de venir del fet d'haver acceptat el criteri psicològic que és el que ens ha fet acceptar 1.

Succeeix de forma similar en els altres casos. Els cirurgians podrien operar a A alterant el seu cervell de forma que passés a tenir les connexions neuronals iguals que les té B , però sense operar a B . Aleshores passaria a haver-hi dues persones que serien psicològicament contínues amb B abans que s'operés a A .

O similarment, si expliquéssim una història on no és només la persona que es lleva a la cabana del sabater la que diu que recorda la cacera del dia abans i l'àpat al palau, sinó que també ho diu qui es desperta a la cabana del ferrer, i del fuster, i del pescador. Aleshores el partidari del criteri psicològic hauria de dir que totes aquestes persones són numèricament idèntiques al príncep, tot i que no siguin idèntiques entre si. Però això és, de nou, una contradicció.

Aquest és el problema del *desdoblament*, i representa una dificultat important per al criteri psicològic.

La possibilitat del desdoblament ens fa adonar que, en el cas original del teletransport, la persona que veiem sortir de la màquina a Mart realment no era Messi, sinó una rèplica. Messi, de fet, moria desintegrat a la terminal del teletransport a la Terra. Això és així, encara que qui aparegués a Mart es cregués que realment estava a la Terra feia un moment¹².

El problema del desdoblament no és, però, el final de la discussió sobre quin criteri d'identitat personal és el més adequat. El defensor del criteri psicològic pot intentar respondre de diferents maneres a l'objecció que hem plantejat aquí. Il·lustrarem, molt breument, una de les maneres de fer-ho en la darrera secció d'aquest treball.

6/ Apunt final

El partidari del criteri psicològic pot fer-nos fixar en el fet que hi ha una diferència important entre recordar i creure que es recorda. *Recordar* és factic: sols es pot recordar allò que ha passat. Suposem que jo no he vist mai la Torre inclinada de Pisa ni m'hi he passejat mai pel davant. Suposem, però, que he visitat molts altres llocs i monuments d'Itàlia. A més, he vist moltes fotos de la Torre de Pisa. I resulta que em confonc i em sembla recordar haver estat passejant fa temps per davant de la Torre de Pisa. Fixem-nos, però, que en aquest cas jo no *recordo* haver passejat pel davant de la Torre de Pisa, simplement *em sembla* que ho faig.

Doncs bé, basant-se en aquesta distinció, el partidari del criteri psicològic podria dir que quan en el criteri s'exigeix que hi hagi continuïtat de records, el que s'exigeix és realment continuïtat de records i no pas d'*aparences* de records. La persona semblant a Messi que surt de la màquina a Mart no *recorda* haver marcat cap gol, *creu que ho recorda*, però no era ell qui havia marcat els gols, sinó Messi.

Si la continuïtat psicològica requereix continuïtat en els records, aleshores Mesi i la persona que surt de la màquina a Mart no són psicològicament contínues. El criteri psicològic, doncs, no diu pas que Messi i la persona que apareix a Mart siguin la mateixa persona. De forma que, entès així, el criteri psicològic no està obligat a acceptar 1 i, per tant, s'evita la contradicció amb 2 i 3.

Tal i com hem indicat més amunt, això no és, en absolut, el final de la discussió sobre aquesta qüestió. Tant el partidari del criteri psicològic com

12. Considerem la situació següent: suposem que aquesta nit he quedat per sopar amb Júlia Roberts. Estic molt il·lusionat esperant que arribi el moment de poder-la conèixer i parlar amb ella. Després em diuen que no podré sopar amb ella, però que no em preocupi que faran una rèplica meva (una persona que serà àtom a àtom igual que sóc jo ara), que sí que soparà amb Roberts. M'hauria d'alegrar d'això? No. El que vull és sopar-hi jo. I aquesta altra persona, per més que s'assembli físicament i psicològicament a mi, no sóc jo.

el partidari del criteri corporal tenen altres formes de desenvolupar la seva postura i de seguir argumentant-hi a favor. Hi ha també la possibilitat de defensar una postura híbrida. Haurem de deixar, però, de moment, la discussió aquí¹³.

Qüestions per a reflexionar

1. Considerem una definició recursiva que és anàloga a la definició de «psicològicament continu» que hem vist en el text. Es tracta d'una definició recursiva d'«avantpassat», que apel·la a la noció de «progenitor directe»:

-*X és un progenitor directe* d'*Y* si i sols si *X* és pare o mare d'*Y*

-*X és un avantpassat* d'*Y* si i sols si *X* és un progenitor directe d'*Y*, o *X* és un progenitor directe d'un avantpassat d'*Y*.

(a) Suposem que *A* és pare de *B*, *B* és mare de *C*, *C* és mare de *D*, i *D* és pare d'*E*. Comprova que, seguint pas a pas la definició recursiva d'«avantpassat» que acabem de donar, podem concloure que *A* és un avantpassat d'*E*.

(b) És la definició d'«avantpassat» que hem donat circular?

2. Considerem la possibilitat que existissin ànimes, i que una ànima pogués reencarnar-se; de forma que podria ser que, per exemple, l'ànima que ara té el tenor Josep Carreras fos la mateixa que havia tingut l'arquitecte Antoni Gaudí. Que hi hagi aquesta possibilitat de la reencarnació, et sembla que va a favor o en contra de la tesi que la identitat personal depèn de la identitat d'ànima? Per què? (Per a reflexionar més sobre aquesta qüestió pots consultar les seccions §12, 13 i 14 del capítol XXVII del Llibre II de l'*Assaig*).

3. El fet que hi hagi gent que pateix Alzheimer i que, al cap de temps, acaba perdent la memòria i moltes altres capacitats cognitives, presenta un problema per al criteri psicològic d'identitat personal?

4. Si algú té un accident i perd una mà, no per això, és clar, deixa d'existir. El fet que es pugui perdre un tros del cos i seguir essent (numèricament) la mateixa persona és una raó per preferir el criteri psicològic d'identitat personal més que no pas el criteri corporal? Per què?

5. Si hi hagués una màquina de teletransport com la descrita en la secció 4, i suposant que haguessis vist els teus amics anant i tornant de Mart, segons sembla, unes quantes vegades, entraries tu a la màquina per poder anar a veure el paisatge de Mart?

6. Quin dels dos criteris d'identitat personal que s'han presentat en aquest treball creus que és més plausible?

13. Agraïxo els comentaris d'Ambròs Domingo i Sergi Oms. Per poder escriure aquest treball he gaudit del finançament del projecte FF12011-26853.

Referències

- LOCKE, John (1975) *An Essay Concerning Human Understanding*, ed. P.H. Nidditch. Llibre II, Capítol XXVII, Oxford: Oxford University Press.
- OLSON, Eric T. (2010) «Personal Identity», *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (edició de l'hivern de 2010), Edward N. Zalta (ed.), <http://plato.stanford.edu/archives/win2010/entries/identity-personal>.
- PARFIT, Derek (1984) *Reasons and Persons*. Oxford: Oxford University Press.
- PERRY, John (1978) *A Dialogue on Personal Identity and Immortality*. Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- SHOEMAKER, Sydney, SWINBURNE, Richard (1984). *Personal Identity*. Oxford: Blackwell.
- WILLIAMS, Bernard (1970) «The Self and the Future», *The Philosophical Review*, 79.